

Lived Experience of Elementary School Teachers Regarding an Ineffective (Redundant) Curriculum

Sajjad Izadi¹, Mehdi Keshavarzi², Farzaneh Vasefian³

1. Department of Curriculum Planning, Mey.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.
2. Department of Educational Sciences, Isl.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author).
3. Department of Educational Sciences, Mey.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** Keshavarzimehdi82@gmail.com

Research Paper

Receive: 2024/11/24
Accept: 2025/02/24
Published: 2025/08/25

Keywords:

Lived experience, elementary school teachers, ineffective (redundant) curriculum

Article Cite:

Izadi, S., Keshavarzi, M., Vasefian, F. (2025). Lived Experience of Elementary School Teachers Regarding an Ineffective (Redundant) Curriculum. 11(3): 1-11.

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to examine the lived experience of elementary school teachers regarding an ineffective (redundant) curriculum.

Methodology: This study is qualitative and follows a phenomenological approach. The statistical population includes all elementary school teachers in Isfahan Province, from which 27 participants were selected using purposive sampling of desirable cases. Data were collected through in-depth semi-structured interviews. The collected data were analyzed using the thematic analysis technique based on Colaizzi's method. The credibility of the findings was ensured using Guba and Lincoln's criteria, and the reliability of the interviews was assessed through intra-subject agreement.

Findings: The results identified four overarching themes: factors contributing to an ineffective curriculum, characteristics of an ineffective curriculum, barriers to eliminating an ineffective curriculum, and strategies for overcoming an ineffective curriculum. After identifying the basic, organizing, and overarching themes related to the ineffective curriculum, a model of the ineffective curriculum was developed.

Conclusion: The results indicated that an ineffective curriculum is shaped by various factors and faces obstacles to its elimination. Providing appropriate strategies can contribute to improving the quality of education.

<https://doi.org/10.61838/kman.soe.11.3.3>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

Detailed Abstract

Introduction: Curriculum design is a fundamental issue in education, as it defines the structure and content of learning experiences (Kafshchian Moghadam et al., 2024; Mirshamsi et al., 2024). A comprehensive view of curriculum development considers it as a dynamic and intentional process that reflects values and principles associated with learning, knowledge, political and cultural objectives, and the development of higher education (Dameron et al., 2020). In recent years, there has been a paradigm shift from traditional curriculum models to emerging ones. Traditional curricula emphasize written communication, disciplinary skills, rational orientation, content-centered learning, and conceptual understanding. In contrast, emerging curricula focus on practical knowledge, oral communication, transferable skills, experiential learning, and problem-based education (Bezi et al., 2024; Nikmohammadi et al., 2023). Given these fundamental shifts, redundant curricula have become a significant concern in modern education systems, as they fail to meet contemporary needs (Yasemi et al., 2022). One of the core objectives of education is to ensure effective learning and develop competent human resources. However, studies indicate that more than 60% of learned content is not utilized, leading to an educational system that does not align with evolving societal and professional demands (Farley, 2018). As redundant learning increases, student motivation decreases, ultimately resulting in ineffective learning processes and inefficient education systems. The inadequacy of existing curricula to equip students with necessary skills for modern life and work has been widely recognized (Salehi et al., 2023). Redundant curricula contribute to declining educational quality, misalignment between graduates' competencies and labor market demands, and wasted educational investments (Moran et al., 2024; Torakhan et al., 2017). Many educational systems worldwide face the challenge of continuously improving curricula to ensure graduates are equipped with relevant skills and knowledge while keeping pace with scientific and technological advancements. The failure to periodically revise curricula leads to obsolescence, rendering the educational experience ineffective. The concept of a redundant curriculum encompasses programs and courses that have become outdated due to new developments in knowledge and industry demands. Moreover, some curricula remain redundant not because of their age but due to their lack of practical application in contemporary society (Fathi Vajargah, 2011). Studies on this topic indicate that around 60% of training programs in corporate education systems suffer from redundancy, emphasizing the need to explore factors contributing to redundant curricula and ways to mitigate their impact (Hassanpour Dehnavi et al., 2021). While previous research has examined redundant curricula in various contexts, there has been little focus on the lived experiences of elementary school teachers concerning this issue. Thus, this study aims to investigate teachers' perspectives on ineffective curricula and identify the underlying causes, obstacles to change, and potential strategies for improvement.

Methodology: This study employed a qualitative research design using a phenomenological approach to explore the lived experiences of elementary school teachers regarding redundant curricula. The research population comprised elementary school teachers in Isfahan Province, from which 27 participants were selected through purposive sampling based on their experience and familiarity with the subject. Data collection was conducted through in-depth semi-structured interviews, allowing participants to articulate their perspectives on ineffective curricula freely. Thematic analysis based on Colaizzi's method was utilized to analyze the collected data. The credibility of the findings was ensured using Guba and Lincoln's criteria, while intra-subject agreement was applied to assess the reliability of the interviews. Data analysis involved multiple steps, beginning with identifying basic themes, which were then categorized into organizing themes, ultimately leading to overarching themes. This iterative process enabled the development of a conceptual model of redundant curricula. The analysis focused on identifying key themes related to the causes of ineffective curricula, their defining characteristics, barriers to their elimination, and strategies for addressing them. The study's methodological rigor was reinforced by continuous engagement with the data, member checking, and triangulation techniques.

Findings: The analysis revealed four overarching themes concerning redundant curricula: factors contributing to redundancy, defining characteristics of ineffective curricula, obstacles to eliminating redundant curricula, and strategies for overcoming them. The factors contributing to curriculum redundancy were found to include cultural and social changes, scientific and technological advancements, globalization, and shifts in student needs. The findings highlighted that curricula often become redundant due to the failure to integrate contemporary scientific progress and technological developments. Teachers noted

that outdated content and rigid instructional methods hinder meaningful learning and skill development. Furthermore, global educational trends and international collaborations necessitate curricula that align with global competencies, yet many existing programs lack this adaptability. Another significant factor was the changing needs of students, who increasingly require skills that align with the modern labor market and technological landscape. The defining characteristics of ineffective curricula included inflexible educational objectives, outdated content, traditional teaching methods, and ineffective assessment strategies. Participants emphasized that rigid curricular goals often fail to accommodate diverse learning styles and emerging educational needs. Additionally, outdated course content does not reflect current knowledge and industry practices, leading to disengagement among students. Traditional, teacher-centered instructional methods were identified as another major concern, as they limit opportunities for active learning and critical thinking. Moreover, ineffective assessment methods that prioritize rote memorization over practical application were seen as a barrier to meaningful learning outcomes. The study also identified several obstacles to eliminating redundant curricula. These included centralized decision-making structures, ideological influences on curriculum design, physical and resource constraints, and ineffective educational policies. The centralized nature of curriculum development was viewed as a significant challenge, as it limited flexibility and responsiveness to local needs. Additionally, the ideological underpinnings of some curricula restricted innovation and adaptability. Participants also pointed out that inadequate infrastructure, lack of professional development for teachers, and resource limitations further exacerbated the problem. Educational policies that failed to prioritize curriculum renewal and relied on outdated pedagogical approaches were also cited as key barriers. Despite these challenges, the study highlighted several strategies for addressing redundant curricula. These included promoting curriculum pluralism, integrating regular reviews and revisions, enhancing the practical applicability of content, and adopting innovative instructional strategies. Teachers suggested that incorporating diverse perspectives and localizing curricula could enhance relevance and engagement. Regular curriculum reviews and revisions were deemed necessary to ensure alignment with contemporary knowledge and skills. Additionally, integrating theoretical learning with practical applications, such as internships and project-based learning, was recommended to enhance real-world applicability. Finally, adopting student-centered teaching methods, leveraging digital tools, and fostering a culture of continuous curriculum innovation were identified as crucial steps toward developing more effective educational programs.

Conclusion: The findings of this study suggest that curriculum redundancy is a significant issue in elementary education, affecting both teaching effectiveness and student engagement. Redundant curricula emerge when educational programs fail to adapt to scientific advancements, societal changes, and evolving student needs. This misalignment results in ineffective learning experiences that neither equip students with essential skills nor prepare them for modern workforce demands. The study highlights that rigid educational objectives, outdated content, traditional pedagogical methods, and ineffective assessment strategies contribute to curriculum redundancy. Furthermore, structural barriers such as centralized decision-making, ideological constraints, inadequate infrastructure, and ineffective policies hinder efforts to reform curricula. Addressing these issues requires a multi-faceted approach, including enhancing curriculum flexibility, integrating contemporary knowledge and skills, and fostering innovative teaching methodologies. Providing educators with professional development opportunities and involving key stakeholders in curriculum design can facilitate more responsive and effective educational programs. The study's implications extend beyond elementary education, as redundant curricula can impact all levels of the education system. Therefore, continuous evaluation and reform efforts are essential to maintaining curriculum relevance and ensuring meaningful learning experiences. Although this research provides valuable insights into the experiences of elementary school teachers, its qualitative nature limits generalizability. Future studies should explore redundant curricula across different educational levels and regions, employing mixed-method approaches to enhance the robustness of findings. Additionally, longitudinal studies could assess the long-term impact of curriculum reforms on student outcomes. Despite these limitations, this study underscores the urgent need for curriculum innovation to address redundancy and enhance educational effectiveness. By adopting a more dynamic, student-centered, and skills-oriented approach, educational institutions can better prepare learners for the complexities of the modern world.

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از برنامه درسی ناکارآمد (زائد)

سجاد ایزدی^۱، مهدی کشاورزی^۲، فرزانه واصفیان^۳

۱. گروه برنامه ریزی درسی، واحد میمه، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

۲. گروه علوم تربیتی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

۳. گروه علوم تربیتی، واحد میمه، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: Keshavarzimehdi82@gmail.com

چکیده	مقاله تحقیقاتی
هدف: هدف این تحقیق، بررسی تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از برنامه درسی ناکارآمد (زائد) است.	دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴
روش‌شناسی: مطالعه حاضر، کیفی و به روش پدیدارشناسی است. جامعه آماری شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی استان اصفهان می‌باشد که با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند از نوع موارد مطلوب، تعداد ۲۷ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های عمیق نیمه ساختمند بود. داده‌های گردآوری شده از طریق فن تحلیل مضمون به سبک کلاسیکی تحلیل شد. اعتبار یافته‌ها به شیوه گوبا و لینکلن و از روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته، استفاده شد.	پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۶ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۰۳
یافته‌ها: نتایج، ۴ مضمون فراگیر شامل: عوامل ایجاد برنامه درسی ناکارآمد، ویژگی‌های برنامه درسی ناکارآمد، موانع حذف برنامه درسی ناکارآمد، راهکارهای غلبه بر برنامه درسی ناکارآمد را مورد شناسایی قرار داد. پس از شناسایی مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر در خصوص برنامه درسی ناکارآمد، الگوی برنامه درسی ناکارآمد ترسیم گردید.	واژگان کلیدی: تجربه زیسته، معلمان دوره ابتدایی، برنامه درسی ناکارآمد (زائد)
نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که برنامه درسی ناکارآمد تحت تأثیر عوامل مختلفی شکل می‌گیرد و حذف آن با موانعی روبه‌رو است. ارائه راهکارهای مناسب می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش کمک کند.	استناد مقاله: ایزدی، سجاد،، کشاورزی، مهدی،، واصفیان، فرزانه. (۱۴۰۴). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از برنامه درسی ناکارآمد (زائد). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، ۱۱(۳): ۱-۱۱.

<https://doi.org/10.61838/kman.soc.11.3.3>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

برنامه درسی یکی از موضوعات بنیادی مورد توجه در آموزش است (Kafshchian Moghadam et al., 2024; Mirshamsi et al., 2024). در یک دیدگاه جامع، ایجاد برنامه درسی، فرایندی پویا و ارادی است که ارزش‌ها و اصول مرتبط با یادگیری، دانش و رشته‌ها، اهداف سیاسی و فرهنگی ایجاد آموزش عالی را آشکار می‌کند (Dameron et al., 2020). در عصر حاضر شاهد تغییر پارادایم در برنامه درسی از برنامه سنتی به برنامه درسی در حال ظهور هستیم. برنامه درسی سنتی با دانش، ارتباطات نوشتاری، مهارت‌های دیسیپلینی، جهت‌گیری عقلایی، مسئله‌سازی، دانش به عنوان فرایند، فهمیدن، مفهوم محوری، دانش محوری، یادگیری محض و یادگیری مبتنی بر مطلب مشخص می‌شود. در مقابل برنامه درسی در حال ظهور دارای ویژگی‌های متعارضی از قبیل دانستن چگونگی، ارتباطات شفاهی، مهارت‌های قابل انتقال، جهت‌گیری عملی، دانش به عنوان محصول، اطلاعات، مسئله محور، بحث محور، تکلیف محور، وظیفه محور، یادگیری کاربردی و یادگیری تجربی است (Bezi et al., 2024; Nikmohammadi et al., 2023). از این رو در عصر جدید و با توجه به شکل‌گیری تغییرات اساسی در برنامه ریزی درسی و به وجود آمدن تحولات در سطح آموزش، برنامه درسی زائد به عنوان یکی از مسائلی است که باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد (Yasemi et al., 2022).

از اهداف مهم نظام آموزشی می‌توان به تحقق اهدافی به صورت یادگیری اثربخش و پرورش نیروی انسانی متخصص و کارآمد اشاره کرد و این در حالی است که با توجه به آمارهای ارائه شده، بیش از ۶۰ درصد آن چه به اصطلاح آموخته می‌شود، به صورت یادگیری زائد، هدر می‌رود. در چنین شرایطی، خروجی نظام آموزشی آن طور که باید با محیط در حال تغییر جامعه سازگار نیست، در نتیجه منجر به ایجاد چالش در اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان می‌گردد. تحقیقات فارلی (۲۰۱۸) نشان می‌دهد که برنامه درسی موجود ناتوان از مجهز نمودن دانشجویان به مهارت‌های مورد نیاز برای زندگی و کار در دنیای آینده است (Farley, 2018).

هرچه یادگیری‌های زائد افراد، بیشتر شود، انگیزه آنان پایین می‌آید به عبارت دیگر رابطه‌ای معکوس بین این دو گزاره حاکم است، این پدیده می‌تواند به افت یادگیری اثربخش و ناکارآمدی نظام آموزشی منتج شود. واقعیت این است که بخش زیادی از این آموزش‌ها یا برای محیط کار، کاربردی نیستند و یا توسط افراد فراگیر، به کار برده نمی‌شوند (Salehi et al., 2023).

کاهش کیفیت آموزش، نبود محیط مناسب برای انتقال یادگیری، کاهش انگیزه برای یادگیری، عدم انطباق میان تعداد کارآموختگان و نیاز واقعی بازار کار و در نهایت هدر رفت سرمایه‌گذاری در آموزش را می‌توان در قالب مفهوم ضایعات برنامه درسی تبیین نمود (Moran et al., 2024; Torakhan et al., 2017).

یکی از مهم‌ترین چالش‌های نظام‌های آموزشی در بسیاری از ممالک جهان عبارت است از تغییر و بهسازی مداوم برنامه‌های درسی به گونه‌ای که بتوانند فارغ‌التحصیلانی را تربیت کنند که نسبت به نیازهای جامعه و مؤسسات موجود در آن‌ها پاسخگو باشند و در عین حال از تحولات علمی و تکنولوژیک نیز بهره‌شایسته‌ای برده باشند. نکته قابل توجه آنکه برنامه‌های درسی پس از طراحی و اجرای مکرر در طی زمان ضرورتاً "می‌بایست بصورت ادواری مورد تجدید نظر قرار گیرند، در غیر اینصورت پدیده‌ای تحت عنوان "رو به زوال رفتن برنامه درسی" اتفاق می‌افتد، پدیده ناهنجاری یا برنامه درسی منسوخ عبارت است از کهنگی و عدم ارتباط دروس و محتوای برنامه درسی با نیازها و تحولات اجتماعی. به عبارت روشنتر کهنگی برنامه‌های درسی و عدم نوسازی و بهسازی آن‌ها بتدریج اثربخشی دوره‌ها را در حاله‌ای از ابهام قرار می‌دهد و پدیده‌ای تحت عنوان "برنامه درسی بی‌فایده یا قراضه را در کنار سایر دستاوردهای مفهومی برنامه درسی که شایسته توجه و تبیین است، مطرح می‌سازد (Hassanpour Dehnavi et al., 2021).

مفهوم برنامه درسی بی‌فایده یا قراضه از یک سو به وضعیتی اشاره می‌کند که دوره‌ها و رشته‌های دانشگاهی، دروس و برنامه‌هایی را ارائه می‌دهند که عملاً منسوخ، قدیمی و یا از رده خارج شده هستند و دستاوردهای جدیدی جایگزین آن شده‌اند. از سوی دیگر برنامه درسی بی‌فایده یا قراضه به آن نوع

برنامه‌های درسی نیز اشاره دارد که قدیمی نیستند بلکه زمینه کاربرد آن‌ها در جامعه وجود ندارد. در یکی از مطالعات اخیر انجام شده در ایالات متحده آمریکا نشان داده شده است که حدوداً ۶۰ درصد آموزش‌های سازمانی با این وضعیت مواجه بوده‌اند. تبیین مفهوم برنامه درسی بیفایده و به تعبیری تند "قراضه و دور ریختنی" می‌تواند به دلایل شکل‌گیری و نحوه محدود کردن آن کمک کند (Fathi Vajargah, 2011).

مطالعاتی در این زمینه در داخل و خارج کشور انجام شده از جمله صالحی و همکاران (۱۴۰۲) با عنوان تأملی بر برنامه درسی زاید در رشته آموزش ابتدایی (Salehi et al., 2023)، حسن پور دهنوی و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی زاید با رویکرد ترکیبی (Hassanpour Dehnavi et al., 2021)، مومنی مهموئی و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان واکاوی ابعاد برنامه‌درسی زائد دوره متوسطه دوم آموزش فنی حرفه‌ای شاخه کاردانش (Momeni Mohammadi et al., 2021)، موری و همکاران (۲۰۲۴) با عنوان ایجاد فرصتی برای ارزیابی کلاس درس: دیدگاه مربیان سازنده کانادایی در مورد ارزیابی برنامه (Murai & Juan, 2024)، موران و همکاران (۲۰۲۴) با عنوان بررسی شیوه‌های اصلاحی برنامه: تجربیات معلمان با نوجوانان (Moran et al., 2024)، برای و ونتورا (۲۰۲۳) با عنوان سیستم‌های چندگانه، سایه‌های متعدد: تنوع آموزش‌های تکمیلی دریافت شده توسط دانش‌آموزان مدارس خصوصی در دبی (Bray & Ventura, 2023) و ویگرن و همکاران (۲۰۲۲) با عنوان آموزش دانش‌آموزان مهاجر: درک و نگرش معلمان فنلاندی (Vigren et al., 2022) اما در مقالات و پژوهش‌هایی که توسط محقق جستجو شد، پژوهشی که برنامه درسی زائد و توجه معلمان به این برنامه را بررسی کرده باشد و بتواند مورد استفاده معلمان ابتدایی در مدارس ایران قرار گیرد، یافت نشد. بنابراین سوال اصلی پژوهش حاضر این است که تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از برنامه درسی ناکارآمد (زائد) چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر، یک مطالعه کیفی و به روش پدیدارشناسی است که به کمک تحلیل محتوای کلایزی انجام شد. پدیدارشناسی یک روش تحقیق کیفی، در درون پارادایم تفسیرگرا است که با استفاده از روش‌های خاص به بررسی راه‌های متفاوتی که در آن مردم پدیده‌ها را تجربه و یا در مورد آن‌ها می‌اندیشند، می‌پردازد. جهت گردآوری داده‌ها از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع موارد مطلوب استفاده گردید. در این پژوهش از معلمانی به عنوان مطلعین کلیدی، استفاده گردید که با موضوع مورد مطالعه آشنایی و تجربه آموزش، بیش از ۲۰ سال در دوره ابتدایی داشتند. بر اساس قاعده اشباع نظری اطلاعات جمع‌آوری شده؛ از نفر بیست و هفتم به اشباع نظری رسید. یعنی مشارکت کنندگان دیگر داده‌های جدیدی ارائه نکردند و به نحوی اطاعات بعدی تکراری بود ولی برای اطمینان بیشتر تا نفر سی و سوم مصاحبه‌ها ادامه پیدا کرد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های عمیق نیمه ساختمند بود تا به شرکت کنندگان اجازه دهد آزادانه به توصیف تجارب و دیدگاه خود بپردازند. در پژوهش کنونی در طی مصاحبه، از شرکت کنندگان سوالاتی در ارتباط با پدیده مورد بررسی، در مدت زمان تقریبی ۳۰ تا ۵۰ دقیقه پرسیده شد. مصاحبه‌ها به وسیله ضبط صوت ثبت گردید. برای برخی مشارکت کنندگان نیز سوالات مصاحبه از طریق فضای مجازی و ایمیل ارسال گردید. سپس داده‌های گردآوری شده از طریق فن تحلیل مضمون به سبک کلایزی تحلیل شد. مصاحبه‌ها، قبل از انجام مصاحبه بعدی کدگذاری و تجزیه و تحلیل شد و ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط با یکدیگر در یک طبقه قرار گرفتند. برای سنجش اعتبار یافته‌های کیفی، شیوه‌های مختلفی وجود دارد. کرسول معتقد است اعتبار پژوهش کیفی به دقتی که یک ایده به خوبی ایجاد و حمایت شود، مرتبط است. در پژوهش حاضر اعتبار یافته‌ها به شیوه گویا و لینکلن (۱۹۸۵) مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین از روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته، استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری شده در طول فرآیند مصاحبه به وسیله فرآیند کدگذاری باز، محوری و انتخابی به دست آمده و تحلیل شد.

یافته‌های پژوهش

برای بررسی سوال پژوهش از روش تحلیل مضمون کلایزی استفاده شد. این روش که ماهیت تفسیری دارد، فرآیندی است که بوسیله آن می‌توان داده‌های پراکنده متن را به داده‌های غنی و تفسیری تبدیل نمود که در ادامه فرایند گام به گام تحلیل مضمون توضیح داده شده است. ابتدا فهرستی طولانی از کدهای مختلف در مجموعه داده‌ها، شناخته شد. در این مرحله که به تحلیلی در سطح کلان تر از کدها تمرکز دارد، کدها تجزیه و تحلیل شدند. کدهای مختلف در قالب مضامین شناخته و در قالب مضامین پایه معرفی شدند. برای مضامین پایه یک نام انتخاب شد. ۱۲۴ مضمون پایه مرتبط با موضوع سوال شناسایی و ثبت گردید.

بعد از شناسایی و نام‌گذاری مضامین پایه، مضامین سازماندهنده شناسایی شدند. بدین صورت که ابتدا مضامین اصلی و پایه که وجه اشتراک زیادی با هم داشتند یا حول یک موضوع یا ویژگی خاص بودند، با هم ترکیب شدند و یک مضمون سازمان‌دهنده را شکل دادند. حاصل این کار ۲۰ مضمون سازمان‌دهنده بود بعد از اینکه مضامین پایه و سازمان‌دهنده شناسایی شدند، مضامین سازمان‌دهنده نیز با هم ترکیب شدند و ذیل مضامین فراگیر قرار گرفتند. مضامین فراگیر، تمامی مضامین پیش گفته را در برمی‌گیرد. از ترکیب مضامین سازمان‌دهنده ۴ مضمون فراگیر (عوامل ایجاد برنامه درسی ناکارآمد، ویژگی‌های برنامه درسی ناکارآمد، موانع حذف برنامه درسی ناکارآمد، راهکارهای غلبه بر برنامه درسی ناکارآمد) شناسایی شد. در آخر مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر مربوط به سوال پژوهش در یک جداول قرار داده شد که در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. مضامین پایه، سازماندهنده و فراگیر

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
الزام تطابق برنامه با خواست توده مردم- وجود تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی دانش‌آموزان- تعارض فرهنگی سیستم با دانش‌آموزان- لزوم ارتباط دروس و محتوای برنامه درسی با نیازها و تحولات اجتماعی- تضاد اجتماعی- جنبش‌های اجتماعی	تغییرات فرهنگی و اجتماعی	عوامل ایجاد برنامه درسی ناکارآمد
جهش تولید علم در دوره اخیر- خلاقیت و نوآوری در علوم- ظهور تکنولوژیهای جدید- تولید تجهیزات جدید نرم‌افزاری و سخت‌افزاری- استفاده از تکنولوژی واقعیت افزوده- پیشرفت سریع علوم مختلف	پیشرفت علمی و تکنولوژیکی	
ارتباطات و تعاملات جهانی- توسعه فضای مجازی- جهانی شدن آموزش- تدوین استانداردهای جهانی آموزش- بین‌المللی شدن آموزش- مشارکت بین‌المللی برنامه درسی- پرورش دانش‌آموزان باشیاستگیهای بین‌المللی- گسترش توافقات‌های تحقیقاتی بین‌المللی- فرصت‌های مطالعاتی معلمان	تعاملات بین‌المللی و جهانی شدن	
ارتباط برنامه درسی با نیازها و رغبت‌های دانش‌آموزان- تطابق دوره‌های تحصیلی با نیاز بازار- وجود محیط مناسب برای انتقال یادگیری- انگیزه یادگیری دانش‌آموزان- انطباق میزان کارآموختگی و نیاز واقعی بازار کار- تنوع نیاز مخاطبین آموزش- فاصله میان نیاز واقعی و شرایط و امکانات	تغییر نیازهای دانش‌آموزان	
اهداف غیرمنعطف و خشک- دانش محوری بجای مهارت‌موری- ناهماهنگی بین اهداف و رسالت آموزش و پرورش- دخالت افراد سیاسی در جهت‌دهی اهداف برنامه درسی- حضور ناکافی همه ذینفعان در تدوین اهداف- عدم تجدیدنظر در فلسفه و اهداف آموزش و پرورش- انشقاق میان اهداف و عملکرد- طراحی اهداف غیرواقعی- عدم توجه به روشهای اثربخش تعیین اهداف آموزشی	فلسفه و هدف	ویژگی‌های برنامه درسی ناکارآمد
عدم سیالی برنامه درسی- کهنگی برنامه درسی و عدم نوسازی و بهسازی آن- ناکارآمدی برنامه درسی در حوزه عمل- برنامه درسی متأثر از گروه‌های فشار- یادگیری مبتنی بر مفاهیم منسوخ- حجم زیاد دروس- عدم توازن در محتوای برنامه‌های درسی- محتوای منسوخ- عدم احساس رضایت فراگیران از محتوا- عدم بهره‌مندی از محتوای آموزشی استاندارد و به روز	محتوای ناکارآمد	
عدم استفاده از روشهای حل مساله- نبود روشهای یادگیری مشارکتی- تاکید بر یادگیری محض- عدم استفاده از سبک‌های جدید تدریس- مقاومت در برابر روش‌های جدید تدریس- استفاده از روشهای غیر فعال تدریس- مدیریت سنتی کلاس- عدم توجه به تنوع در روشهای اجرای برنامه درسی- عدم توجه به رویکردهای آموزش اثربخش در برنامه‌های درسی- بهره‌مندی از روشهای تدریس سهل و یا سختگیرانه به جای روشهای مقتدرانه	اجرای سنتی برنامه	
ناکارآمدی نظام ارزشیابی- نبود الگوی محلی ارزشیابی برنامه درسی- ابهام در روایی و پایایی برنامه درسی و کیفیت سنجی- عدم استفاده از مدل‌های ارزشیابی نوین برنامه درسی- عدم اجرای صحیح ارزشیابی- استقرار نبودن نظام سنجش صلاحیتهای حرفه‌ای معلمان- معیارهای نامناسب برای سنجش اثربخشی برنامه‌ها- عدم بهره‌گیری از نتایج سنجش اثربخش برنامه‌های درسی- عدم توجه به تنوع در روشهای ارزشیابی برنامه درسی	عدم اثربخشی برنامه	

موانع حذف برنامه درسی ناکارآمد	ساختار متمرکز برنامه درسی	تمرکزگرایی برنامه درسی و آموزشی- رویکرد سیستمی ناقص- عدم توجه به بودجه ریزی عملیاتی متناسب با برنامه‌های درسی- سیستم غیر منعطف- عدم توجه به اصلاح ساختار سیستم- وجود قوانین دست و پاگیر- عدم توجه به ساختار اثربخش اجرای برنامه‌های درسی- عدم ساختار مناسب تصمیم‌گیری
ایدئولوژی		وابستگی برنامه درسی به ایدئولوژی- تاثیر بیش از اندازه مسائل بیرون از سیستم آموزشی بر برنامه درسی- مداخلات غیرضروری دین در برخی دروس- تضاد دیدگاه خانواده‌ها با جهت‌گیری‌های برنامه درسی- نگاه غیر آموزشی و ایدئولوژیک به سیستم‌های آموزشی
عوامل فیزیکی		فضای غیراستاندارد مدرسه- عدم وجود تجهیزات و وسایل به روز آموزشی- معلمان بدون صلاحیت حرفه‌ای- عدم انگیزه برخی معلمان و دانش‌آموزان- نیروی انسانی ناکارآمد- محیط نامناسب یادگیری- هدر رفت سرمایه‌گذاری در آموزش- عدم توجه به نیروی انسانی مورد نیاز- عدم توجه به تربیت نیروی انسانی موجود- انتخاب افراد غیرمتخصص برای مدیریت مراکز آموزشی- نبود سازوکارهای لازم برای جذب و نگهداشت نیروی انسانی متخصص- عدم وجود هماهنگی بین طراحان، مجریان و ارزیابان برنامه‌های درسی
سیاست‌های آموزشی و درسی		اولویت نداشتن آموزش و پژوهش- تصمیم‌گیری براساس نظر غیرمتخصصان- عدم آگاهی برنامه‌ریزان از تحولات بین‌المللی- رویکردهای سلیقه‌ای طراحان و برنامه‌ریزان در تدوین برنامه درسی- کاهش کیفیت آموزش- ناکارآمدی نظام آموزشی- دستورالعمل‌های اجرایی ناکارآمد برای برنامه‌های درسی- عدم توجه به روش‌های تدوین استانداردهای آموزشی- تصمیمات نامناسب مدیران در اجرای برنامه‌های درسی- عدم توجه تصمیم‌گیرندگان به نتایج برنامه‌های درسی- عدم توجه مدیران به هزینه‌های ایجاد شده برنامه درسی ناکارآمد- مقاومت مدیران در مقابل نتایج به دست آمده
راهکارهای غلبه بر برنامه درسی ناکارآمد	برنامه درسی کثرت‌گرا	انعطاف‌پذیری در برنامه درسی- تنوع‌گرایی در برنامه درسی- تدوین برنامه مطابق با فرهنگ هر جامعه- توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان- تنوع‌گرایی فرهنگی، مذهبی و اجتماعی- اجرای برنامه‌های درسی به زبان هر منطقه
بازبینی و بازاندیشی		ارتقاء کیفی برنامه‌های آموزشی و درسی- اصلاح و بازنگری دروس- اجرای صحیح قوانین و مقررات
کاربردی سازی علوم		ترکیب تئوری و عمل- دانش به عنوان محصول- یادگیری تجربی- شایستگی‌های فنی و مهارت‌های نرم- مهارت در طراحی و کاربرد- تدوین برنامه درسی دوگانه (تئوری و عملی)- اجرای برنامه‌های کارآموزی- آموزش اقتصادمحور یا بازار محور- انتقال مهارت‌های یادگرفته شده به محیط واقعی- تربیت دانش‌آموزان مهارت‌محور
ساختار شکنی برنامه درسی		اصلاحات آموزشی- اتکا به فناوری و دانش روز- اتخاذ رویکرد انتقادی- ریسک‌پذیری در آموزش- سازگاری با محیط در حال تغییر برنامه- بازسازی اجتماعی

بعد از شناسایی مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر در خصوص برنامه درسی ناکارآمد، الگو جدیدی بدست آمد. بر اساس این الگوی پیشنهادی طراحی یک برنامه درسی ناکارآمد با توجه به چهار مضمون ترسیم شد. ابعاد و ویژگی‌های آن عبارتند از:

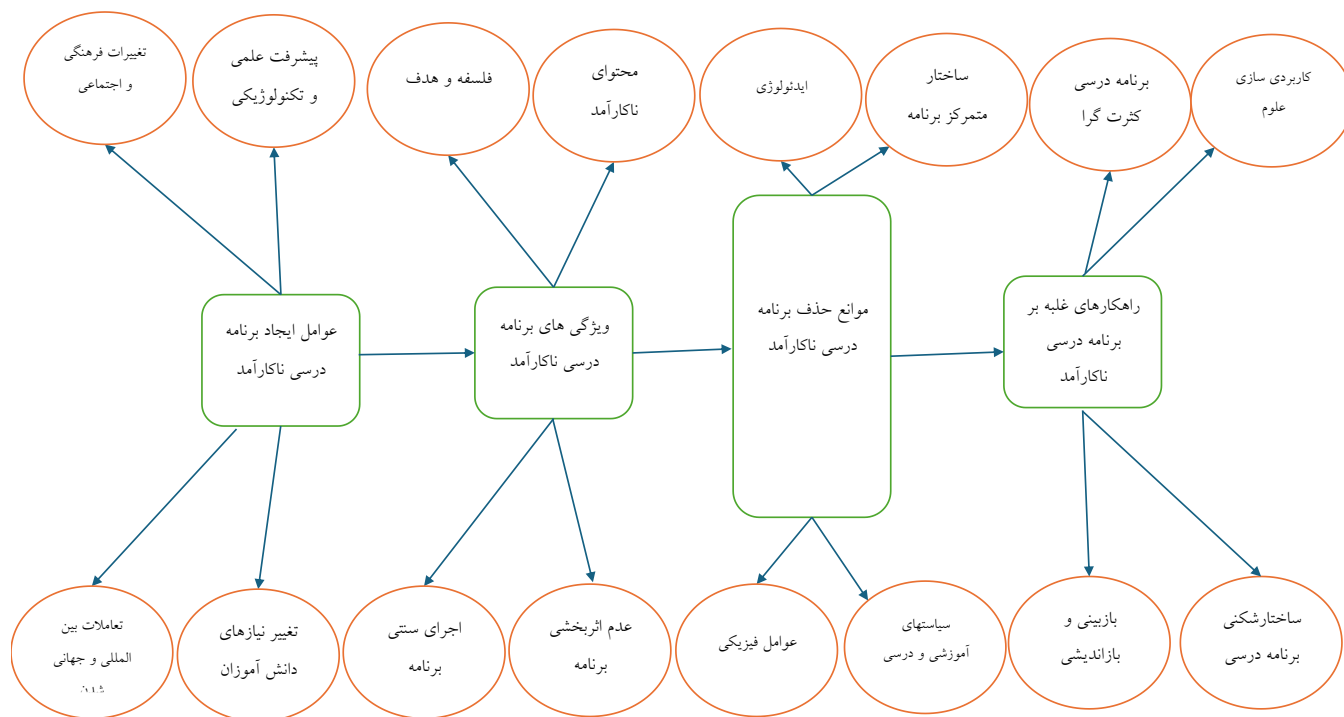
(۱) مضمون عوامل ایجاد برنامه درسی ناکارآمد شامل مضامین تغییرات فرهنگی و اجتماعی، پیشرفت علمی و تکنولوژیکی، تعاملات بین‌المللی و جهانی شدن و تغییر نیازهای دانش‌آموزان

(۲) مضمون ویژگی‌های برنامه درسی ناکارآمد شامل مضامین فلسفه و هدف، محتوای ناکارآمد، اجرای سنتی برنامه و عدم اثربخشی برنامه

(۳) مضمون موانع حذف برنامه درسی ناکارآمد شامل مضمون‌های ساختار متمرکز برنامه درسی، ایدئولوژی، عوامل فیزیکی و سیاست‌های آموزشی و درسی

۴) مضمون راهکارهای غلبه بر برنامه درسی ناکارآمد شامل مضامین برنامه درسی کثرت‌گرا، بازبینی و بازاندیشی، کاربردی‌سازی علوم و ساختارشنکی برنامه درسی

بر اساس مضامین بدست آمده، الگوی برنامه درسی ناکارآمد ترسیم شد، که در زیر نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل برنامه درسی ناکارآمد

بحث و نتیجه‌گیری

یادگیری زائد، آموزشی است که به هدر رفته، در شغل مورد نظر به کار گرفته نشده و برای بهبود عملکرد، مورد استفاده قرار نگرفته است. کینگ (۲۰۱۵) معتقد است ناتوانی در انتقال و کاربرد عملی آنچه که در آموزش‌های تخصصی فرا گرفته شده، در واقع اتلاف وقت، هزینه و یادگیری زائد است (King, 2015). طبق نتایج تحقیق، برنامه درسی در صورتی که با پیشرفت‌های علمی و فناوری‌های روز تطبیق نیابد کارایی خود را ازدست می‌دهد. این موضوع زمانی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که تغییرات اجتماعی و فرهنگی (Pascale, 2012) نیز شدت بیشتری پیدا نموده و برنامه درسی می‌بایست خود را با این شرایط نیز منطبق نماید. با رشد و توسعه اجتماعی، نیازهای دانش‌آموزان نیز تغییر می‌یابد. آن‌ها با تعاملاتی که با فرهنگ‌های دیگر دارند، انتظار دارند دانش و مهارتی را بیاموزند که بتواند در جهان پیچیده و توسعه یافته امروز کاربرد داشته و پاسخگوی نیازهای متنوع (Schreier et al., 2009) آن‌ها باشد. در غیر این صورت برنامه‌ای تدوین و ارائه خواهد شد که دارای اهداف غیرمنعطف، خشک و غیرواقعی (متاکس، ۲۰۱۰)، محتوای کهنه، منسوخ و ناکارآمد (Saloviita, 2020)، روش‌های تدریس سنتی، غیرفعال و غیرمشارکتی (Fathi Vajargah, 2011)، روش‌های ارزشیابی غیراثربخش، نامناسب و مبهم خواهد بود. اما در صورتی که این برنامه درسی بخواهد کارآمد و اثربخش باشد موانعی را بر سر راه خود می‌یابد که می‌بایست نسبت به حل آن‌ها اقدام نماید.

یکی از این موانع، ساختار متمرکز برنامه درسی است. تمرکز برنامه ریزی‌ها در ستاد مرکزی موجب عدم توجه به تفاوت‌های فردی، فرهنگی، قومی و زبانی دانش‌آموزان شده و با بی‌توجهی آن‌ها مواجهه شود. عواملی چون کمبود امکانات آموزشی، معلمان بی‌انگیزه و کارکنان خسته و غیراثربخش هم‌مزید بر علت خواهد بود. وابستگی برنامه درسی به ایدئولوژی نیز از دیگر موانع برنامه درسی کارآمد است. مداخلات غیرضروری دین در برخی دروس باعث دوری دانش‌آموزان از برنامه درسی از یک طرف و مباح دینی از طرف دیگر می‌شود. اما طبق نتایج تحقیق می‌توان راهکارهایی را جهت غلبه بر برنامه درسی ناکارآمد ارائه نمود. اصلاح و بازنگری دروس (Salehi et al., 2023) در جهت کاربردی‌سازی آن و تربیت دانش‌آموزان مهارت‌محور یکی از این راهکارهاست. انعطاف‌پذیری در برنامه درسی (Momeni Mohammadi et al., 2021) در جهت رسمیت بخشیدن به تنوع و تکثر برنامه درسی (Chestrom et al., 2017) می‌تواند برنامه را با طیف وسیعی از دانش‌آموزان هماهنگ نماید. همچنین اجرای اصلاحات آموزشی و سازگاری برنامه با محیط درحال‌تغییر (Saloviita, 2020) می‌تواند به توسعه برنامه درسی کارآمد کمک نماید.

این پژوهش به دلیل ماهیت کیفی خود، تنها بر روی نمونه‌ای محدود از معلمان دوره ابتدایی در استان اصفهان انجام شده است و لذا تعمیم‌پذیری نتایج به سایر مناطق و سطوح آموزشی با محدودیت‌هایی مواجهه است. همچنین، داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری شده‌اند که ممکن است تحت تأثیر سوگیری‌های شخصی شرکت‌کنندگان و محقق قرار گرفته باشد. برای تحقیقات آینده، پیشنهاد می‌شود که این مطالعه در سایر استان‌ها و مقاطع تحصیلی نیز انجام شود تا امکان مقایسه یافته‌ها فراهم گردد. همچنین، استفاده از روش‌های کمی مکمل مانند پیمایش و تحلیل آماری می‌تواند به تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج کمک کند. علاوه بر این، بررسی تأثیر اصلاحات پیشنهادی در برنامه درسی ناکارآمد از طریق مطالعات مداخله‌ای می‌تواند به شناسایی راهکارهای عملی مؤثرتر منجر شود.

موازین اخلاقی

در این پژوهش ملاحظات اخلاقی رعایت شد.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از مصاحبه‌شوندگان شامل متخصصان مدیریت آموزشی، اساتید حوزه آموزش مجازی و معلمان فیزیک کشور عراق تقدیر و قدردانی می‌شود.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مطالعه با هم مشارکت فعال داشتند.

تعارض منافع

بین نویسندگان پژوهش حاضر هیچ تضاد منافی وجود نداشت.

Reference

- Bezi, A., Fakoory, H., Bayani, A. A., & Saemi, H. (2024). Design and Validation of an Environmental Education Curriculum Model for Higher Education Based on the "Aker" Approach [Research Article]. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 7(1), 79-90. <https://doi.org/10.61838/kman.ijes.7.1.8>
- Bray, M., & Ventura, A. (2023). Multiple systems, multiple shadows: Diversity of supplementary tutoring received by private-school students in Dubai. *International Journal of Educational Development*, 92, 102624. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2022.102624>
- Chestrom, C. R., Ghosh, P., Rai, A., & Shukla, D. (2017). The impact of support at the workplace on transfer of training: a study of an Indian manufacturing unit. *International Journal of Training and Development*, 20(3), 200-213. <https://doi.org/10.1111/ijtd.12083>

- Dameron, M. L., Camp, A., Friedmann, B., & Parikh-Fox, S. (2020). Multicultural education and perceived multicultural competency of school counselors. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 48(3), 176-190. <https://doi.org/10.1002/jmcd.12176>
- Farley, J. (2018). Teachers as obligated bystanders: Grading and relating administrator support and peer response to teacher direct intervention in school bullying. *Psychology in the Schools*, 55(9), 1056-1070. <https://doi.org/10.1002/pits.22149>
- Fathi Vajargah, K. (2011). *Superfluous/Disposable Curriculum*.
- Hassanpour Dehnavi, G. R., Momeni Mohammadi, H., Zirak, M., & Ajjam, A. A. (2021). Designing and Validating a Superfluous Curriculum Model with a Mixed Approach (Case Study: Curriculum of Technical and Vocational Schools in Secondary Education). *Innovations in Educational Management*, 17(4), 60-75. <https://civilica.com/doc/1528841/>
- Kafshchian Moghadam, A., Maleki, H., & Sadeghi, A. (2024). Designing a Citizenship Rights Curriculum Model for the Second Period of Elementary Education [Research Article]. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 7(2), 1-7. <https://doi.org/10.61838/kman.ijes.7.2.1>
- King, K. (2015). *Moving the needle how skill Soft learning impacts performance of individuals*. <https://www.mercurymagazines.com/pdf/SKILLSOFT1.pdf>
- Mirshamsi, H., Mohammadi Ahmad Abadi, N., & Alizadeh Asli, A. (2024). Identifying the Dimensions and Components of the Play-Based Curriculum in the Preschool Period based on the Montessori Theory. *Sociology of Education*, 10(1), 141-151. <https://doi.org/10.22034/ijes.2024.2017646.1514>
- Momeni Mohammadi, H., Hassanpour Dehnavi, G. R., Zirak, M., & Ajjam, A. A. (2021). Exploring the Dimensions of the Superfluous Curriculum in the Second Cycle of Technical and Vocational Education. *Bi-Monthly Scientific-Research Journal of Strategies in Medical Sciences*, 14(2), 72-81. <https://edcbmj.ir/article-1-2402-fa.html>
- Moran, E., Seaneen, S., Elaine, W., & Laura, T. (2024). Exploring restorative practices: Teachers' experiences with early adolescents. *International Journal of Educational Research Open*, 6, 100323. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100323>
- Murai, Y., & Juan, A. Y. S. (2024). Making as an opportunity for classroom assessment: Canadian maker educators' views on assessment. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 39, 100631. <https://doi.org/10.1016/j.ijcci.2023.100631>
- Nikmohammadi, Z., Shafii, N., & Arakiyeh, A. (2023). Identifying the Dimensions and Components of Heutagogical Curriculum in Secondary Education. *Sociology of Education*, 9(2), 275-286.
- Pascale, C. (2012). *Competency Development Best Practice: Learn the Five Best Practice to*.
- Salehi, M., Dehghani, M., & Khatat, M. (2023). Reflections on the Superfluous Curriculum in the Field of Primary Education. *Theory and Practice in Curriculum*, 11(21), 38-39. https://cstp.khu.ac.ir/browse.php?a_id=3353&sid=1&slc_lang=fa
- Saloviita, T. (2020). Attitudes of teachers towards inclusive education in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 64(2), 270-282. <https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1541819>
- Schreier, M., Fuchs, C., & Dahl, D. W. (2009). The innovation effect of user design: Exploring consumer's innovation perceptions of firms selling products designed by users. *Journal of Marketing*, 76(5), 18-32. <https://doi.org/10.1509/jm.10.0462>
- Torakhan, R., Hakimzadeh, R., Dehghani, M., & Salehi. (2017). Designing a Model for Reducing Curriculum Waste in Technical and Vocational Education. *Quarterly Journal of Applied Research*, 8, 139-158. https://japr.ut.ac.ir/article_67916.html
- Vigren, H., Jenni, A., Leena Maria, H., Emmanuel, O. A., & Nancy, L. C. (2022). Teaching immigrant students: Finnish teachers' understandings and attitudes. *Teaching and Teacher Education*, 114, 103689. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103689>
- Yasemi, S., Hosseini Khah, A., & Kian, M. (2022). A Reflection on the Characteristics of Creativity-Based Curriculum in Primary Education. *Research in Primary Education*, 4(7), 1-19. https://reek.cfu.ac.ir/article_2370.html